

Verdi centenárium

Az Olasz Kultúrintézet rendszeresen gondoskodik arról, hogy a zenebarátok – legtöbbször díjtalanul – zenei élményhez jussanak. Műsorai olasz vonatkozásúak; néha az olasz zeneirodalom egyébként alig vagy szinte sohasem hallott ritkaságaihoz jutunk így hozzá, máskor olasz előadókna k kínál szereplési lehetőséget. Nem meglepetés, hogy az egyetemes kultúrtörténet olasz nagyságának, Giuseppe Verdinek halála centenáriuma alkalmából is aktivizálta magát. Csaknem napra „pontos” megemlékezés volt a január 29-i Requiem, s azóta kiderült: a Verdi-év folytatódik náluk.

A 80-as években született az a mondás, miszerint korábban a művész *adott*, újabban *kap* koncertet. Azóta sokat változtak az idők, a kérdés nem így vetődik fel; az előadó nemegyszer koncertet szervez magának.

Ezúttal az Olasz Intézet zenekedvelő vezetői szervező-tevékenységének köszönhetően adtak is, kaptak is koncertet az évforduló alkalmából. A Magyar Rádió Énekara (karigazgató: Strausz Kálmán) és a MÁV Szimfonikus Zenekar (vezető karmester: Gál Tamás) minden bizonnyal adta, s hozzájuk társult a két magyar szólista, Németh Judit (alt) és Kovács Kolos (basszus). Az olasz szólisták (Giovanna Donadini és Gianluca Floris) számára ajándék volt ez a szereplési lehetőség, csakúgy, mint a dirigens Marco Boeminek.

Az Olasz Intézet nem elsősorban koncertszervező, érthető módon nem sztárokat szokott meghívni. Nem is várhattunk volna el ilyesmit, még az ünnepi alkalom ürügyén sem (különös tekintettel arra, hogy a világ számos pontján szerepel ezidőtájt Verdi remeke – elég csak a hazai rendezvények kínálatában tallózni). Mindazonáltal nem tit-

kolható: kíváncsian vártam, milyen többletet (másságot) kínál ezúttal a karmesteri interpretáció, s e várakozásban keservesen csalódnom kellett. Szép-szép az előadói alázat – de az még nem zárja ki az egyéniség érvényre jutását! Boemi rendkívüli talány a számomra. Ha pályakezdő lenne, felételezném, hogy először találkozott dirigensként a művel, s megilletődöttsége gáto lta. Vagy a felelősség nyomasztotta volna, hogy az ő közvetítésével jut el sokakhoz a mű. Még az sem egyértelmű, vajon felismerte-e, hogy a rendelkezésre bocsátott ének- és zenekar mennyire tudja a kompozíciót. (Kétséyles a válasz; vagy igen, és akkor „hagyta” áradni a zenét, vagy nem, akkor pedig nem bízott abban, hogy közreműködésével módosítani tud ezen a helyzeten.) Mintha elfelejtette volna, hogy az ünnepi est felelősségében nem kis része van (lehet), tehát nem elég mintegy újrójátszani a kompozíciót, pusztán koordinálva az előadókat.

Mindez azért érdekes, mert a két együttes úgy szerepelt, mintha igényes produkciót követelő karmester állt volna előttük. Monumentálisak voltak a kórus tablói, a zenekarból pedig a szépen megoldott fűvös szóló-állásokon túl – főként a mélyvonások aktivitását kell dicsérni; a csellisták hangszere úgy énekelt, mintha csak Verdi vagy Toscanini rendszeresen visszatérő kérésének utasításának tennének eleget: *cantare!*

A tapasztalat szerint a szólista-együttesben könnyen elsikkad az alt. Németh Juditnak hála, ezúttal nem így volt. Ráadásul tónusa szépen illeszkedett bármely partneréhez. Néha talán épp az ő gyönyörű frázisai inspirálták a szopránt is. A tenorista nem volt hangjánál (előre jelezték is e problémát!). De vajon az a jó megoldás ilyenkor, hogy tűzön-vízen át ragaszkodjunk valakihez, még akkor is, ha így teljesítménye az

összhatás rovására megy? Nehéz elképzelni, hogy fővárosunkban nem lehetett volna találni tenoristát e „beugrásra”.

Külön kell regisztrálni Kovács Kolos teljesítményét (annál is inkább, mert nem egyedi esetről van szó). E sorok írója már korábban, többször hallgatta megrendülten szólójával a Verdi-Requiemet. Korántsem feltűnősködés, hogy basszistánk kotta nélkül jön ki (tehát nemcsak, hogy nem nyitja ki, hanem magával sem hozza!). Merthogy tudja?! Ellenpélda lehet, hogy a naponta miséző pap is olvassa a Miatyánkot, pedig igazán „tudja” – és épp e példával lehet rámutatni arra az erényre, amely Kovács Kolosnak minden Requiem-előadáson érdeme. Ő ugyanis nem „ájranevelő” régóta tudott szólamát. Minden bizonnyal sokat jelent számára e mű, szerepként fogja fel és minden alkalommal teljes jelenlétével átéli szólamának valamennyi részletét. Ha megfárad hangja, a belső töltés akkor is élményszerűvé teszi énekét. Koncentráltság, formálás és tudatosság egyként hozzájárul e hatásához. A remek akusztikájú teremben e látvány-élmény felett könnyen elsikkadhatott a figyelem. Márpedig aszélkül még nehezebb megfejteti e különös varázst.

Verdi Requiemje megunhatatlan – nemcsak azért, mert szívesen felidézzük az emlékezet szalagján korábban rögzített zenei anyagot, hanem mert (hitem szerint) minden megszólaltatáskor hatása alá kerülünk. A közönség – közösségé válik. Lenyűgöz monumentalitása is – és épp ezért a bármikor-egyszeri interpretáció másodlagossá törpül. Ezért lehet, hogy a kritikai megjegyzések ellenére, a közönség úgy hagyta el az Olasz Intézet épületét, hogy újabb emlékezetes-maradandó élménnyel lett gazdagabb.

Fittler Katalin

A Mini-fesztivál zárókoncertjéről

A Magyar Zeneművészeti Társaság évről-évre ismétlődő, január végi rendezvénysorozata csakhamar polgárjogot nyert a főváros zeneéletében. Jó ér-zékkel állította a mindenkor műsorok középpontjába a XX. századi magyar muzsikát a rendezvény életre álmódója, Durkó Zolt. Néha más nemzet (ország) zenéje tár-

sult a hazai kompozíciókhoz, máskor kizárólag magyar művekből állt össze a program. Érzékenyen került ki úgy az elnevezésben, mint a program-összeállításban a „konárs” meghatározást, ami, valljuk meg, a szűk szakmai berkeken túl, mindmáig távolságtartást vált ki a koncertlátogatók nagy táborából. Pedig szinte eltűnt jelenségéből

az a korábban biztos információ, hogy újszerű darabot várhatunk. Kibogozhatatlanul összefonódtak a szálak; néha a korán-ifjan elhunyt avantgarde szerző darabja manapság megbökkentőbb, mint a még élő szerzőé, aki talán tudatosan keresi a sokak számára közérthető zenei fogalmazásmódot. Nehéz megválaszolni azt a kérdést is, hogy

meddig tekinthető valaki kortársnak, pusztán a halál bekövetkezése óhatatlanul a Tegnap alkotói közé sorol-e valakit. A Minifesztivál tehát (Gerencsér Rita által szerkesztett műsorával) nem borzol kedélyeket; egy hétvége idején lehetőséget kínál számos olyan kompozíció meghallgatására, amelyeket egyébként nem, vagy kedvezőtlenebb körülmények között ismerhetnénk meg. Ilyenkor a koncentrált és az intenzitás fokozza az érő figyelmet. (Az úgynevezett szendvics-műsorösszeállítás próbáját érdemben kevés új mű állja!)

Idén január 26. és 28. között (ellentétben a tavalyi négyvel) három koncertre került sor, s immár hagyományosnak mondható, hogy a jobbra kamara-apparátusú programok sorát zenekari est zárja. Január 28-án a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar szerepelt a Pesti Vigadóban, Kocsár Balázs vezényletével.

Érdekes-változatosan alakult a műsor: Balassa Sándor nyitányával kezdődött (Hunok völgye), majd Kocsár Miklós 1994-es Csellóversenye következett (Mérci Tamás szólójával). Az est második részében Maros Rudolf: Euphonia 3 című zenekari darabját követően Viski János Hegedűversenye Perényi Eszter szólójával csendült fel. Négy szerző – négy világ. Vagy egyazon világ-mindenség négy égtája?

A Hunok völgye egyszerre jelent újat és visszatérést Balassa életművében. A cím, első hallásra, mintha a deklaráltan magyar programokat folytatná. De nem! A címben szereplő völgy Svájcban van, aholis – antropológiai vizsgálatok által megerősítve – a magyarság törzséből elszármazott rokonaik élnek. Tehát a helyszín Svájc, a Glarusi ének ihletője. Íme, a földrajzi vonzások szép példája. És mintha a téma meghatározóná a formát, a francia ouverture emléket idézi a szerző, melyben ezúttal a különböző tempójú szakaszok a tájat és az emberek világát jelentik meg. „Mi is része vagyunk az

emberiség hatalmas kórusának. Ebben a kórusban nekünk külön, másokkal nem helyettesíthető szólamunk van. A karének hangzása nélkülünk szegényesebb lenne” – írta Balassa 1989-be. Úgy tűnik, a témaválasztás hozzásegítette, hogy a Millenniumra komponált darabban visszatérjen e nagy kórusba. Talán visszatért a hite, hogy a magyarság külön hangsúlyozása nélkül is megismerjük a zenei anyanyelv, s remélhetőleg újra felvállalja a drámai kontrasztokat is, feladva a kontemplatív és illusztratív megjelenítés kizárólagosságát.

Kocsár Miklós életművének legnépszerűbb darabjai a kórusok. Megunhatatlan a vox humana lehetőségeit kibontakoztató kompozíciók világa. De úgy tűnik, a remekművek „visszahatnak” szerzőjükre, s tollát úgy vezetik, hogy a hangszeres szólamok is melodikusak (énekelhetőek vagy gesztus-szerűen melodikus ívelésűek) legyenek. Ebben rejlik – többek között – a Csellóverseny títka is. Ugyanakkor viszont e dallamok nem készültek „slágerek”, egyszeri hallás alapján füttyülhető formuláknak. A kompozícióban való felhangzásuk tartalmi-formai funkciót tölt be – és mégis szöveg nélküli, vokalizáltan előadott történetként követjük végig nem csökkenő figyelemmel a tételket.

A szünet után visszaforgott az idő kereke. A 60-as évek közepét idéző Maros-darab mit sem veszített frissességéből, nem érezzük sem idejétmúltnak, sem „porosnak”. Szokatlan a szépsége, de vitathatatlan. Megfoghatatlannak hat, mert a részletekre szedő analízis nem vezet közelebb a lényeghez, a forma vagy a felépítés szabályszerűségei vagy egyedi megoldásai pusztán tények. Talán akkor jutunk legközelebb hatásának titkához, ha felismerjük: Maros számára a zeneműnek (kisebb-nagyobb egységeiben) meghatározó komponense a hangszín. És akkor újabb rejtélyt kellene megoldani: honnan a képzeletet hangzó valósággá hangszerező mesterségbeli tudás?

Nehéz eldönteni, bátorság vagy merészség indokolta Viski János Hegedűversenyének a műsor végére tartogatását. Pazar finálé, nem vitás – de figyelmen kívül hagyhatjuk-e az előadókat, a zenekari muzikusok teljesítőképességét? Mindenesetre, „bejött”, robbant a versenymű – zárótétele csak akkor lehetett volna még hatásosabb, ha a dörögés helyett egy szusszanásnyi (hangolási) időt a lassú tétel után.

Hallottunk négy különböző hangzású ideált követő művet, két remek szólót, és a műsort alaposan ismerő, koncepciózus karmestert a zenekar élén. És arra kellett gondolnom: kész? Ennyi? Erre készült a zenekar, eljátszotta (felvétel is készült), a koncert kipipálva – arccal az új feladatok felé. A Minifesztivál jobbra szakmai közönsége előtt vizsgázott a produkció – megérdemelné, hogy más közegben is, többször egymásután megmértesse. Akkor rögzülhetne a játékosokban tudássá a gyakorlás eredménye, és azt érezhetnék, hogy jártasak a XX. századi zene egy-egy jelentős mesterének stílusában. Felmérhetetlen zenei haszonnal járma az eredményes koncertszervezés.

Annál is inkább fontos lenne ez, mert mindinkább előadóművészet-történeti adalékká válnak az olyan tények, mint például, hogy volt egy „bármiféle” lejátszani képes, minden stílusban jártas Rádiózenekar (Lebel György vezető karmester idején), vagy hogy megrendelésre művek (zenekari elődők) készültek a Győri Filharmonikus Zenekarnak (Sándor János idejében), és a Pécsi Balett fénykorában óhatatlanul is másféleképp hallgatták koncerteken is az új zenét a pécsiek, s folytathatnánk a sort. Szombathely zenei élete, hazai viszonylatban kiváltséggal, értékkel gazdag. Éppen ezért jól, gazdaságosan kellene bánnunk velük. Hogy a kisegítő muzikus is visszavágyjon – és általában, legyen ismét rangja a zenekari muzikusságnak.

Futler Katalin

Jurij Szimonov 60. születésnapja

A mindig elkésők országában Pató Pál népe örömteli meglepetéssel szolgált: emlékezetessé tudta tenni a rendszeresen visszatérő külföldi vendégművészek közül az aktuális kedvenc, Jurij Ivanovics Szimonov 60. születésnapját.

Megjelent egy reprezentatív, szép kiállítási kötet a Klasszikus és Jazz Kiadónál, olyannyira időben, hogy március 4-én esedékes születésnapja előtt már négy nappal

átevethette belőle a legelső példányt (a Gramofon sajtótájékoztatóján) az ünnepelt. És időben értesült a sok muzikusot mozgósító, négy zenekar közreműködésével megrendezett zeneakadémiai estről is a koncertlátogató közönség.

Régi magyar szokás, hogy többnyire van egy külföldi sztárkedvenc, akit szinte sajátunknak érzünk. Ilyen volt például Gardelli, később Kobayashi s az utóbbi években Szimonov, akit most tünettek ki a Magyar

Köztársasági Érdemrend Tiszti Keresztjének Polgári Tagozatával.

„Ezt nem hiszem el!” – mondta szívből jövően, jóleső örömmel február 28-án, amikor átvette a könyvet. Megjegyezte: eddig gyakran kérdezték tőle, miért jár rendszeresen Magyarországra, miért szeret itt lenni – most már talán nem lesz ez kérdéses többé. Egy készülő könyvben szerepel ez a mondata: „Ha Magyarországra jövök, az nekem azt jelenti, hogy hazaérkezem. Ki tudja, le-